

17.2 Eksempler på etiske aspekter som ikke handler om konsekvenser

Er det eneste du behøver å ta hensyn til når du står overfor et etisk valg, hvilke konsekvenser du forventer at handlingen din skal få? Som vi har sett tidligere, er det bare summen av gode konsekvenser som har moralsk betydning for utilitarismen. Pliktetikere, derimot, åpner som sagt for at det kan være andre aspekter ved handlinger som har moralsk betydning.

Et slikt aspekt er skillet mellom å *handle* og å *være passiv*. La oss si at du har 30 000 kroner stående på en sparekonto, og at du velger å beholde pengene i stedet for å gi dem til et malariaprogram. La oss videre tenke oss at passiviteten din har ført til at ett liv mindre har blitt reddet. For en utilitarist ville det ikke være noen åpenbar moralsk forskjell på passiviteten din i dette tilfellet og en aktiv handling, slik som at du takket ja til å motta 30 000 kroner for å begå et drap. Mange pliktetikere mener derimot at denne forskjellen kan være moralsk relevant.

Et annet aspekt som ikke handler om summen av konsekvenser, er *fordelingen* av de gode og dårlige konsekvensene av handlingen. Mange mener at de som jobber hardt og er dyktige, *fortjener* å bli belønnet for det. Det er også mange som mener at *lik fordeling* bør prioriteres også i tilfeller hvor prioriteringen fører til at summen av gode konsekvenser blir mindre. Fortjeneste og likhet er eksempler på pliktetiske hensyn.

En tredje dimensjon som ikke handler om konsekvenser, er det bakenforliggende *motivet* for en handling. Utilitarister hevder ofte at

handlingsmotivet er irrelevant når vi vurderer en handling. (Se for eksempel Bentham, 1789/1996, s. 80–104.) Som vi skal se senere, mener pliktetikerer Kant at motivet for en handling er moralsk relevant. La oss tenke oss at en person du kjenner, blir med i en hjelpeorganisasjon. Men du har mistanke om at motivet, eller målet, hennes med å gjøre dette er et ønske om å pynte på CV-en. Hun yter akkurat like god hjelp som hun ville gjort hvis hun hadde hatt edlere motiver, så motivet har ingen betydning for konsekvensene av handlingene hennes. Men mange av oss ville kanskje likevel tenke at hun fortjener litt mindre ros for handlingene enn hvis hun ble med i organisasjonen fordi hun ønsket å hjelpe mennesker i nød.

17.3 Kants pliktetikk og tradisjonen etter den

Immanuel Kant (1724–1804) har hatt og har fremdeles stor innflytelse på etisk og politisk tenkning. Denne innflytelsen har Kant fått dels gjennom sine egne verker, og dels ved å inspirere andre filosofer, som har videreutviklet ideene til Kant. Tre eksempler på innflytelsesrike filosofer som er sterkt inspirert av Kants etikk, er John Rawls (1921–2002), Onora O'Neill (1941–) og Christine Korsgaard (1952–). De etiske teoriene som er inspirert av Kants tanker, kalles gjerne *kantiansk* etikk. Den kantianske etiske tradisjonen tar utgangspunkt i Kants begreper og systematikk, men videreutvikler teorien på områder hvor noen mener Kants teori har svakheter, samt utvider moralteorien til nye områder. Det betyr at selv om man skulle mene at Kant i noen tilfeller kom til konklusjoner som var urimelige eller mangelfulle, så betyr ikke det at vi er tvunget til å forkaste de overordnede ideene hans.